

Intervju med Øystein Aspaas

5. november 2008

Du har hatt flere arbeidsgivere i Tromsø?

Min første stilling i Tromsø var på det som da het Tromsø gymnas. Det var også min første jobb etter jeg var ferdig utdannet cand. philol. ved Universitetet i Oslo. Jeg hadde riktignok jobbet et halvt år i en stor ungdomsskole i Oslo, øst for elva som det heter. Det var en nyttig erfaring. Jeg kom til Tromsø i 1970. Da var det ikke noe universitet her, men man visste at det ville komme. Vedtaket var gjort i 1968. Jeg hadde ingen tanker om at jeg skulle knyttes til den institusjonen da vi kom hit, kona mi og jeg. Hun fikk jobb på Sommerlyst ungdomsskole og jeg på Tromsø gymnas. Der ble jeg fem år. Hun gikk over til Universitetet som eksamensinspektør. Allerede som gymnaslektor fikk jeg deltidsengasjementer på Avdeling for praktisk pedagogisk utdanning (APPU) ved Universitetet. Der underviste jeg vordende lærere i norsk fagdidaktikk. Jeg hadde etter hvert også et engasjement på Institutt for språk og litteratur (ISL), der jeg underviste i praktisk norsk bokmål. Så mine første kontakter med Universitetet var i rollen som hjelpelærer.

Etter fem år på gymnaset åpnet det seg flere muligheter på Universitetet. Den første som ble tilsatt som administrativ leder ved ISL var Arnljot Næss, som hadde vært min kollega på Tromsø gymnas. Jeg fulgte på en måte etter han og ble hans nærmeste medarbeider. Jeg fikk mer i lønn da jeg gikk fra lektorstilling til konsulentstilling. Det var interessant og lærerikt å delta i oppbygging av et institutt. Forholdet mellom universitetsmiljøene i landet var så godt at man lot folk fra Universitetet i Oslo få permisjon i noen år for å kunne delta i oppbyggingen på Universitetet i Tromsø. Husker godt at den store professoren i engelsk litteratur, Kristian Smidt i Oslo, var hos oss i noen år og satte det hele i gang. Flere av de som den gangen var universitetslektorer, trengte å kvalifisere seg videre. Forskningsrådet hadde egne lektorstipend slik at lektorer kunne frikjøpes fra undervisning i perioder på rundt tre år for å forske på heltid. På den måten fikk flere av de ansatte på ISL muligheter for å kvalifisere seg. Flere av dem som hadde lektorstipend, finner vi i dag som professorer på instituttet, eller Humanistisk fakultet som det nå heter.

<http://doi.org/10.7557/15.4340>

© The author. This is an open access article distributed under the terms and conditions of the [Creative Commons Attribution 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) license.

Det var en interessant tid, også fordi studentene var veldig aktive, ikke minst politisk. Vi snakker om 1970-tallet. Nesten et hvert møte ble et ideologisk brytningssted der radikale og konservative krefter støtte sammen. Derfor var det vanskelig å skrive nøkterne møtereferater. Da jeg begynte som konsulent, var det fortsatt slik at man skrev fyldige referater der man også gjenga argumentasjonen. Det måtte gå galt. Ta mitt fag, nordisk, som eksempel: Møtereferatene fra norskseksjonen var gjerne på både fem og seks sider med argumentasjon og gjengivelse. Uten unntak kom det merknader til referatet fra noen som var uenig med den som hadde skrevet det. Jeg hadde et klart inntrykk av å være ytterst velkommen siden jeg kom utenfra og ikke hørte til fagstaben, men hadde en administrativ stilling. Jeg registrerte i hvert fall at mine referater som regel kom gjennom nåløyet uten mange merknader. Etter hvert ble referatene dessuten kortere og kortere. De gjenga ikke så mye argumentasjon, men opplyste hva man var enige eller uenige om.

Fagkretsen min består av nordisk, engelsk og historie. Jeg har det synet, og det har jeg hatt med meg fra jeg jobbet i skolen, at en lærer for å kunne fungere godt, må kjenne den lokale kulturen og historien der han arbeider. Jeg har derfor alltid sagt til mine studenter at hvis dere kommer som lærere til et sted uten å være kjent på forhånd, så få tak i kommunehistorien eller bygdeboka og les den sånn at du har litt peiling på hva folket her står for og hva de er stolte av. Dette synspunktet ble etter hvert styrket blant annet gjennom mitt politiske engasjement. Jeg ble innvalgt som vararepresentant i fylkestinget og som vararepresentant i fylkeskulturutvalget tidlig på 1980-tallet. Dette førte til at jeg ble oppnevnt til en del andre utvalgt som bidro til å styrke minn innsikt i landsdelens kulturliv. Omtrent samtidig med dette gikk så kona mi (Ragnhild Nilstun) over fra å være administrativt tilsatt på universitetet – på slutten var hun informasjonssjef – til å bli skjønnlitterær forfatter. Hun debuterte i 1979. Dermed ble hun involvert i forfattersaker, og på den måten ble jeg kjent med en del lokale forfattere. Dette bidro til at jeg bare ble mer interessert i landsdelens kulturliv.

Du har vært fylkeskultursjef?

Troms fylkeskommune opprettet fylkeskultursjefstilling på 1970-tallet, med Victor Nøstdal som første innehaver av stillingen. Da han gikk av med pensjon i 1988, overtok jeg stillingen i vel et års tid. Men i denne perioden opplevde jeg at oppslutningen om landsdelsperspektivet raknet. Fylkeskommunene, særlig Nordland, ville nemlig gjerne markere seg sterkt på kulturfeltet og ønsket å kjøre fram egne prosjekter, i større grad enn de nordnorske fellestilltakene som særlig Victor Nøstdal hadde stått som arkitekt for, og som jeg gjerne ville føre

videre. Jeg ville helst at kulturlivet i Nord-Norge skulle utvikles som en bevisst landsdelssak. Vi hadde jo allerede da bygd opp landsdelsorganisasjoner for kunstnere; som Nordnorsk forfatterlag, Nordnorske bildende kunstnere osv. Dette var svært viktige pressorganer for å sikre Nord-Norges rettmessige del av de statlige kulturbevilgninger. Det ønsket jeg ikke skulle smuldre opp, og når jeg fant at det ikke var så mye igjen av entusiasmen for et nordnorsk fellesløft på kulturfronten, så var nok det sterkt medvirkende til at jeg forlot denne stillingen og gikk tilbake igjen til høyere utdanning.

Og da begynte du i sekretariatet for Det regionale høgskolestyret for Troms?

Jeg var kommet inn der midt på 1980-tallet som styrerepresentant oppnevnt av departementet. Da jobbet jeg på Universitetet og hadde følgelig en eksternt rolle i forhold til høgskolesystemet. Men jeg hadde jo med meg en ballast fra Universitetet og kjennskap til systemet fra den siden. Det tror jeg var nyttig i høgskolestyret. Jeg var der i noen år, og på slutten var jeg også styreleder. Jeg vekslet litt med min partifelle Tove Veierød om å ha dette vervet.

Det var fint å sitte i høgskolestyret fordi det var i en tid da vi kunne spille på Sør-Norges dårlige samvittighet overfor Nord-Norge. Vi manglet utdanninger. Vi manglet kompetente fagfolk på de fleste områder, og vi visste – og vi klarte også – å overbevise myndighetene om at skulle vi få skikkelig bemanning på mange fagområder i Nord-Norge, så måtte vi utdanne nordnorsk ungdom i Nord-Norge. Du vet jo selv hvor viktig dette var for å få stabile lærekrefter i lokalsamfunnene. Så jeg hadde følelsen av at vi rei på en medgangsbølge, og at pendelen svingte i retning av distriktene. Universitetet i Tromsø var i seg selv et distriktspolitisk tiltak. Nå kom høgskolene på banen, og vi fikk flere nye utdanninger. Tenk på alle tilbudene i helsefag som vokste fram i denne perioden. Tannpleierutdanningen var den siste av disse. Vi hadde følelsen av at det vi argumenterte for ble lyttet til på sentralt hold. Det var en rik tid som ga oss alle en følelse av at det vi holdt på med, var viktig.

Men så kan vi jo si at pendelen har svingt en del tilbake, fra å være rettet mot distriktene har den gjort en bevegelse tilbake. Om den ikke har svingt helt til Brüssel, så i hvert fall til Oslo. Distriktperspektivet har mistet sin gjennomslagskraft. Det kan vel også sies at en del nye nordnorske utdanningstilbud er avleggere av østnorske institusjoner. Det siste som vi virkelig la oss i selen for å få gjennom i Nord-Norge, var kunstakademiutdanning. Og nå er det på plass.

Så har du hatt en sentral rolle i sekretariatet for høgskolestyret i Troms?

Da jeg sluttet som fylkeskultursjef, hadde jeg ingen stilling på Universitetet å gå tilbake til, siden jeg hadde sagt opp jobben min der. Så ble sekretariatet for det regionale høgskolestyret i Troms styrket med en nyopprettet stilling, og den stilingen fikk jeg. Da gikk jeg ut av høgskolestyret. I denne posisjonen hadde jeg et utmerket samarbeid med direktør Bjørn S. Hanssen. Vi utfylte hverandre godt. Vi utgjorde en solid troika sammen med sekretæren, Inger Toril Bakke. Vi jobbet godt og fikk utrettet mye, følte jeg.

Hvordan var klimaet på møtene i Det regionale høgskolestyret?

Jeg opplevde det regionale høgskolestyret som en litt merkelig organisasjon. Dels var styremedlemmene oppnevnt av departementet, og dels var de representanter for de ansatte. Men det var også et viktig trekk ved høgskolestyremøtene at rektorene ved høgskolene fikk slippe til med full talerett i debattene, riktignok uten formell forslagsrett. Men de visste å ordlegge seg sånn at det ofte inspirerte en eller annen representant til å legge fram et forslag. Dette var svært viktig for alle parter. For på den måten kom høgskolenes ledelse i nærkontakt med og deltok i diskusjonene i styret. Dermed utviklet ikke rektorene et fremmedgjort forhold til høgskolestyret. Man unngikk at styrets vedtak ble sett på som noe som ble tredd nedover hodet på høgskolene. Rektorene hadde i hvert fall vært til stede og fått sagt meningen sin. Selvsagt var det opphetede debatter og ressursfordelingsstrid. Men heldigvis gikk hovedtyngden av budsjettene direkte til den enkelte høgskole over statsbudsjettet. Men det regionale høgskolestyret rådde over frie midler som ble disponert til videreutdanninger, desentraliserte tiltak osv.

Styrevervene i høgskolestyret var attraktive. De ga god oversikt som kunne være nyttig i annen, særlig fylkespolitisk virksomhet. Med jeg opplevde at de regionale høgskolestyrene i en del andre fylker var mer politiserte enn i Troms. I et fylke som for eksempel Hedmark satte partiene bevisst sine største sluggere i høgskolestyret. Jeg vet ikke om jeg har rett i det, men i Troms følte jeg at fylkestinget hadde stor tiltro til det høgskolestyret gjorde, så de blandet seg ikke inn. Partipisken var lite brukt på møtene til høgskolestyret i Troms. Man stemte etter sin overbevisning og gikk inn for de sakene man følte var rett. Men det var også stor konsensus. Det var lite forskjell på høyrerepresentanter og arbeiderpartirepresentanter.

Noen betraktninger om fusjonen?

Jeg kjenner både Universitetet og Høgskolen rimelig godt, og jeg setter stor pris på begge. Universitetet er mer innrettet mot forskning og vitenskapsfag enn profesjonsfag på de fleste fagområder. Høgskolen, og spesielt den delen av høgskolen som jeg nå jobber ved, AFL (avdeling for lærerutdanning), har et større profesjonsfokus, og har tradisjonelt hatt gode relasjoner til arbeidstakerorganisasjonene. Alt i alt er det et fokus på det jeg vil kalle skolefaget kontra vitenskapsfaget. I forhold til fusjonen ser jeg for min del det som en stor plussverdi at vi vil kunne få en større integrasjon mellom skolefag, eller profesjonsfag om du vil, og vitenskapsfag. Jeg håper at disse to polene vil nærme seg hverandre, slik at vi får et større fellesområde i midten.

Du har med andre ord positive forventninger?

Avgjort. Da dette kom på tale i 1999, ble det nedsatt en komité med Einar Niemi fra UiT som leder og med meg som en av representantene fra Høgskolen. Komiteen gikk som kjent enstemmig inn for fusjon, og vi trakk ikke minst lærerutdanning fram som et naturlig samarbeidsfelt. Så nå håper jeg sterkt at dette vil gå bra.

Du har ikke angret på at du gikk tilbake til fagstilling etter flere år som leder?

Nei, det har jeg ikke. Da jeg begynte som høgskolelektor, hadde jeg vært studiesjef i om lag fem år på Høgskolen i Tromsø. Jeg følte på sett og vis at administrative oppgaver var noe jeg hadde holdt på med så lenge at jeg begynte å bli litt ferdig med dem, psykologisk sett. Jeg merket også at når jeg en sjelden gang fikk anledning til å snakke uavbrutt i 45 minutter, likte jeg den situasjonen så godt at jeg begynte å savne læreryrket. Så åpnet det seg en mulighet: det ble lyst et årsvikariat i norsk på lærerutdanningen som jeg søkte på og fikk. Senere ble jeg tilsatt fast på samme avdeling og i samme fag. Med tanke på at jeg var så pass opp i årene da jeg skiftet beite, må jeg si at dette har jeg opplevd som svært gledelig og tilfredsstillende. Jeg har i hvert fall selv hatt følelsen av å mestre jobben. Og jeg har fått så pass mye god tilbakemelding, særlig fra studentene, på det jeg gjør at jeg ikke har noen planer om å forlate denne posisjonen igjen. Det var lærer jeg egentlig utdannet meg til i sin tid og som jeg startet med, og nå er jeg tilbake til utgangspunktet. Men la meg understreke at det å ha administrativ erfaring, utvilsomt kommer meg til nytte som lærer.

Og faglig sett blir studentene dårligere og dårligere?

Dette er jo en vanlig klagesang. Nå har ikke jeg vært på AFL i mer enn ti år, så jeg har ikke opplevd de gylne tidene da det var sterk

konkurransen om studieplass på lærerskolen. Det var i stor grad kremen av begavet landsungdom som søkte seg dit. Lærerne måtte virkelig skjerpe seg fordi studentene var så gode. Jeg er uansett ikke med på noen klagesang overfor dagens studenter. Det er klart at det er blandet nivå, men på de ti årene jeg har vært her, har nivået jevnt over blitt bedre i mitt fag. Dette har nok også å gjøre med at det har blitt stilt strengere inntakskrav. Du må ha karakteren tre fra videregående skole. Tidligere var det ingen andre krav enn bestått. Jeg tror nok at studenter som jevnt over har toere fra videregående skole, vil få problemer med å komme gjennom allmennlærerutdanningen. Vi hadde i hvert fall høyere strykeprosent før opptakskravene ble skjerpet.

Studentene er stort sett flinke til å legge frem ting muntlig, spesielt når de har hatt anledning til å forberede seg. Og de har ofte svært god IKT-kompetanse. Når jeg er på praksisbesøk rundt i skolene, blir jeg stadig positivt overrasket over studentene. Flere av de studentene som kan virke passive, tilbaketrukkne og til og med litt uinteresserte i min undervisning på Høgskolen, framstår ofte med både autoritet og bestemthet i klasserommet. Jeg observerte en student i formiddag som jeg ikke hadde noe spesielt positivt inntrykk av fra før. Han hadde ingen problemer med å samle klassen, få ro, og legge fram sine beskjeder klart og tydelig, så alle elevene oppfattet det. Han ga seg ikke før han hadde alle med seg. Han opptrådte myndig og klart og framsto som et godt læreremne. Det var gledelig å registrere.

Dette forteller mye om verdien av at dere faglærere følger opp studentene i praksis?

Ja, jeg ville sett det som et stort tap hvis vi sluttet med det. Egentlig var det et tap den gangen man sluttet med egne øvingsskoler på lærerskolecampus, jfr. Statsøvingsskolen her i Tromsø. For da kunne faglærerne mye enklere delta i ordinær undervisning på grunnskolenivå og kjenne slikt lærerarbeid på kroppen. Jeg har stor respekt for de lærerne som står i frontlinjen ute i grunnskolen. De gjør en kjempejobb. Det skal ikke legges skjul på at elevene kan være vanskelige å hankses med i mange tilfeller.

Er forskjellen i vitenskapelig nivå mellom de som kommer fra Høgskolen og deres kolleger på Universitetet problematisk?

Det kan ligge kimer til spenning her. Ikke minst fordi det, i hvert fall til å begynne med, vil være ulike arbeidsvilkår for de gruppene som kommer fra Høgskolen og de fra Universitetet. Samtidig er jeg så positiv til denne fusjonen at jeg tenker at dette er problemer som vil løse seg etter hvert. En viktig betingelse for å lykkes med fusjonen må være å få

utviklet en forståelse i hele miljøet for at fag både er vitenskaps- og profesjonsfag. Da tenker jeg i grunnen på de fleste fag, i hvert fall innen helsefag, kunstfag og lærerutdanning. Jeg ser likevel klart at det kan bli gnisninger i en periode, og at de som har satset på profesjonsdelen vil kunne føle at deres kompetanse ikke blir tilstrekkelig verdsatt.

Det vil bli en oppgave for ledelsen, både på institusjons- og fakultetsnivå, å prøve å bygge ned slike motsetninger og de tilløp til akademisk arroganse som vi av og til kan møte. Samtidig føler jeg ikke at jeg som høgskoletilsatt kommer til den nye institusjonen med lua i handa. Jeg føler at det jeg har gjort og fortsatt gjør, er en jobb av stor samfunnsmessig verdi. Om dette ikke gir maksimal uttelling i form av forskningstid og liknende, så bryr jeg meg lite om det i første omgang. Det som teller, er at vi utdanner gode kandidater. Det er vi alle avhengige av, også de fra Universitetet. Hvis ikke kandidatene vi utdanner er gode og blir respektert i arbeidslivet, vil vi etter hvert få redusert søkning. Jeg tror at vi fra Høgskolen på grunn av vår sterke vektlegging på solid praksisforankring har noe verdifullt å tilføre det nye Universitetet i Tromsø.

For mye møtepress, sakspapirer og omstillingsarbeid?

Nei, jeg synes ikke det. Vi har en overkommelig møteaktivitet. Det administrative personalet sitter derimot nesten alltid i møter. Som studiesjef så jeg på møtevirksomhet som en naturlig del av jobben. Møter er utvilsomt den viktigste arenaen for formidling og utveksling av informasjon. Møter gjør også at en får føle institusjonen på pulsen når det deltar folk fra mange miljøer. Dersom man skal være med på å forme institusjonen og være med på å bringe fagområder videre, må man kjenne til hva andre holder på med. Og da må man treffe folk og snakke med dem. Så møter er ikke bare noe negativt, de er heller ikke bare til bry, og de er mye mer enn tidsheft.

Endringer av tilsetningsreglement for gymnaslærere?

I 1970 hadde jeg altså ingen planer eller forventninger om å spille noen rolle i universitets- og høgskoleverdenen. Jeg skulle være gymnaslektor. Det så jeg fram til, for jeg hadde vært en flink elev og ville gjerne bli en flink lærer. Den gangen var det fortsatt slik at departementet lyste ut ledige stillinger, som regel i en landsdekkende fellesannonse, og tilsatte lærere i den videregående skole. Så førte søkerne opp de skolene de helst ville til på en prioritert liste. Til syvende og sist bestemte departementet hvilken man fikk. Jeg søkte meg til fire eller fem skoler. Den nordligste var Tromsø. Siden jeg var ferdig utdannet cand. philol. og til og med hadde eksamen fra pedagogisk seminar, fikk jeg Tromsø. Senere hørte

jeg nemlig at departementet hadde det prinsippet at når noen med full lektorutdanning søkte seg til en skole i Nord-Norge, ble de plassert der. Men så var det også slik at når man dro så langt nord, fikk man selvfølgelig gratis flytting. Skoledirektøren i Finnmark administrerte denne ordningen. Når du så hadde gjort tjenesten din i Nord-Norge i tre til fem år og søkte deg sørover, så fikk du som regel det du ville ha sørpå. For da syntes departementet at de skyldte deg noe for den tjenesten. Mange søkte seg derfor til Nord-Norge med den baktanke å få tilsetning ved et gymnas på Sørlandet som belønning for utført «plikttjeneste» nordpå. Jeg husker ikke om jeg hadde noen slike baktanker.

Uansett så ble tilsettingsmyndigheten for videregående skole overført fra departementet til fylkeskommunen i løpet av de fem årene jeg var på Tromsø gymnas/Kongsbakken videregående skole. Fylkene sørpå, inkludert Agderfylkene, følte ikke noe ansvar for gymnaslærere som arbeidet i andre fylker. Dette bekymret Norsk lektorlag sterkt. Jeg satt i styret for Troms og Finnmark krets av Norsk lektorlag, og vi satte sammen en delegasjon med representanter fra flere andre kystfylker, jeg tror det var fra Hordaland og nordover, og fikk en alvorlig samtale med flere medlemmer i kirke- og undervisningskomiteen i Stortinget der vi advarte mot å overføre tilsettingsmyndigheten til fylkene. Vi sa at ingen ville våge å søke seg nordover, for da ville de jo aldri komme derfra igjen. Vårt møte i Stortinget ble dekket av NTB, som sendte en reportasje med foto til alle aktuelle lokalaviser.

Vi nådde ikke frem med vårt krav. Fylkeskommunen skulle bygges opp, fylkesskolesjefene skulle ha sin myndighet, og det fikk de. Men i løpet av disse fem årene så ble jeg ganske godt integrert i Tromsø. Universitetet kom, og flytting ble stadig mindre aktuelt.

Nå er det utenkelig for deg å flytte?

Det er lenge siden jeg kom fram til den erkjennelsen. For Tromsø er et så spennende og fint sted å være. Du finner alle slags interesser, interessegrupper, og jeg hadde nesten sagt, kunstnerspesialiteter og kulturområder representert her. Det var ikke så mye da jeg kom. Jeg husker godt at da min kone Ragnhild debuterte i 1979, var det bare et par forfattere i Tromsø. De andre hadde flyttet. Nå er det en stor gruppe av forfattere her. Slik er det innenfor alle kunstområder. Vi har HT (Hålogaland Teater). Vi har alt vi ønsker oss, vil jeg nesten si. Så Tromsø er et fantastisk sted å være. I tillegg kommer den spennende nyskapingen som fusjonen mellom Universitetet og Høgskolen er. Det skal bli morsomt å være med på å få den nye institusjonen på plass i løpet av de yrkesårene jeg har igjen.